

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Фермерське господарство – це форма вільного підприємництва, що функціонує в межах недержавного укладу, зі створенням юридичної особи з використанням приватного та (чи) орендованого майна (земельні ділянки, водні об'єкти, виробничі будівлі інше нерухоме майно) та інших засобів виробництва на основі праці засновника(ів) та членів його(їх) родин з можливістю залучення найманих працівників, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою, реалізацією та (чи) іншими видами агробізнесової діяльності з метою отримання прибутку [1].

На початкових етапах дослідження з метою систематизації фермерських господарств, доцільно застосовувати описову класифікацію та згрупувати їх за певними ознаками. Пропонуємо класифікувати фермерські господарства за такими ознаками: типом та часом утворення, за розміром, за землезабезпеченістю, за структурою використання трудових ресурсів, за глибиною спеціалізації, за рентабельністю, за обсягом виробництва продукції, та за рівнем продуктивності.

За *типом утворення* фермерські господарства розрізняють:

1) сімейні господарства – господарства, що утворені членами сімей, які під керівництвом одного з них займаються виробництвом, переробкою і реалізацією сільськогосподарської продукції та одержують доходи в основному від результатів власної праці (таких фермерських господарств в Україні більшість 70-79%, в Херсонській області їх частка дещо менша – 60-65%);

2) міжсімейні (спільні) господарства – господарства, що утворені об'єднанням земельних наділів (як правило, близькорозташованих) та капіталів двох і більше сімей для синергії підприємницьких зусиль. Це майже 20% фермерських господарств держави, в Херсонській області таких близько 15%;

3) малі кооперативи фермерських господарств – господарства, що створені на засадах колективно-приватної (пайової) або колективної (спільної) власності, а управління здійснюється обраною особою (частка таких господарств в Україні незначна – близько 5%, в області до 20%), хоча і значна кількість фермерів взаємодіють між собою на основі партреських відносин.

За часом утворення: фермерські господарства першого етапу (1992-1995 рр.); фермерські господарства другого етапу (1996-1999 рр.); фермерські господарства третього етапу (2000-2005 рр.); фермерські господарства четвертого етапу (2005 і до сьогодні). В Херсонській області найбільша кількість фермерських господарств першого та другого етапу утворення. Загалом фермерство в Херсонській області, за кількістю діючих господарств під час цих етапів, можна охарактеризувати, як стабільне (пересічне).

За розміром (площею сільськогосподарських угідь):

1. малоземельні - фермерські господарства з площею від 1 до 50 га. Малоземельними є 69% фермерських господарств України. В Херсонській області таких майже 30%, з пересічними розмірами від 10 до 20 га.

2. фермерські господарства значних розмірів з площею від 50 до 500 га. До цієї групи належить 26% усіх господарств України. У Херсонській області таких господарств майже 59%.

3. великі фермерські господарства (з площею понад 500 га). Таких господарств в Україні лише 5%, натомість в Херсонській області майже 15%.

За землезабезпеченістю (га с/г угідь на одне фермерське господарство):

1) мала (1-10 га); 2) незначна (10,1-50,0 га); 3) пересічна (50,1-100 га);

4) значна (100,1-200 га); 5) велика (понад 200 га) У Херсонській області найбільше господарств пересічної та значної землезабезпеченості.

За структурою використання трудових ресурсів:

1) господарства, що використовують власні трудові ресурси. Частка таких господарств в Херсонській області є незначною до 5% (практично втричі менше ніж пересічноукраїнський показник);

2) господарства з залученими працівниками (на постійній, або/та тимчасовій основі). Група таких фермерських господарств є найчисельнішою в Херсонській області – 95%.

За глибиною спеціалізації: 1) моногалузеві – фермерські господарства, що спеціалізуються на виробництві двох видів продукції. В Херсонській області таких господарств незначна кількість; 2) бігалузеві – фермерські господарства, що спеціалізуються на виробництві двох видів продукції. Таких господарств в області значно більше – близько 30-35%; 3) багатогалузеві – здійснюють товарне виробництво продукції більше двох видів. Саме цих господарств в області найбільше - близько 60%.

За виробничо-територіальними типами фермери України формують 11 типів, а саме: зернового господарства, вирощування соняшника, молочно-м'ясного скотарства, птахівництва, м'ясо-молочного скотарства, овочівництва, плодівництва, картоплярства, буряківництва, виробництва ріпаку та сої. Основними виробничо-територіальними типами в Херсонській області є зернове господарство, вирощування соняшнику та овочівництво. Майже в усіх районах провідною галуззю спеціалізації є зернове господарство. окрім Скадовського та Каховського районів. Вирощування соняшнику є виробничо-територіальним підтипом в більшості районів. Винятком є райони овочівничої спеціалізації, де підтипом є зернове господарство.

За рентабельністю фермерські господарства України поділяють на високорентабельні (рівень рентабельності понад 40%), пересічної рентабельності (15-40%), низькорентабельні (1-15%) та збиткові. В Херсонській області понад 30% господарств є високорентабельними, ще третину належить до групи господарств пересічної рентабельності.

За обсягом виробництва сільськогосподарської продукції:

1) крупні господарства (понад 50 тис.зерн.од. в рік) – це фермери 42 адміністративних районів України. Таких в Херсонській області немає; 2). великі (30,1-50,0 тис.зерн.од). До даної групи належать фермери 75 районів, в тому числі два райони Херсонської області (Голопристанський та Каховський); 3).

середні (20,1 – 30,0 тис.зерн.од.) – фермерські господарства 78 районів України, з них 6 у Херсонській області (Бериславський, Білозерський, Верхньорогачинський, Великолопатинський, Великоолександрівський, Скадовський); 4).незначні (10,0 – 20,0 тис.зерн.од.) – фермери 84 районів, в тому числі 7 Херсонської області (Високопільський, Генічеський, Горностаївський, Каланчацький, Нижньосірогозький, Новотроїцький, Чаплинський); 5).дрібні (до 10 тис.зерн.од.) – фермерські господарства 207 районів в Україні. В Херсонській області - Іванівський, Новоронцовський, та Цюрупинський райони та Новокаховська і Херсонська міськради.

За рівнем продуктивності в розрахунку на 1 га сільгоспугідь (тис.зерн.од./га) доцільно виокремити групи високопродуктивних фермерських господарств (понад 20,0 тис. зерн. од./га, середньої продуктивності (10,0-20,0 тис.зерн.од./га) та малої продуктивності (до 10,0 тис.зерн.од./га). Більшість фермерських господарств у Херсонській області належать до останньої групи.

Позиції фермерських господарств адміністративних районів Херсонської області в загальнодержавному рейтингу за обсягами виробленої сільськогосподарської продукції є досить високим. Це перш за все ферми Горностаївського району (62 позиція), ще 8 районів між 100- та 200 позиціями (Каховський, Бериславський, Верхньорогачинський, Скадовський, Велмколетинський, Білозерський, Великоолександрівський, Геніченський [1]. Найбільш поширеними в Херсонській області є фермерські господарства сімейного типу, що утворені в період з 1992 до 1999 р., значних розмірів (50-500 га), з використанням найманої праці, багатогалузеві, виробничо-територіальних типів зернового господарства, вирощування соняшника та овочівництва, високої та пересічної рентабельності, середні та незначні за обсягом виробництва сільськогосподарської продукції, середньої продуктивності.

Література:

- 1.Заячук М. Д. Геопросторова організація фермерського укладу України : монографія / М. Д. Заячук. – Чернівці : Букрек, 2015. – 520с.
- 2.Статистичний збірник «Сільське господарство Херсонщини» / Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2015 – 160 с.